

Reforma středního školství v roce 1908

Jarmila Klímová

I. Stav středních škol před rokem 1908

Střední školy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku byly součástí školství rakouské monarchie, s vyučovacím českým nebo německým jazykem, výjimečně utrakvistické (s oběma jazyky). O českém středním školství jako systému můžeme mluvit až od r. 1866, kdy byl v lednu vydán zákon o jazykové rovnoprávnosti na školách, který určil jako vyučovací jen jeden ze zemských jazyků.

Říšský zákon z 25. 5. 1868 stanovil, že nejvyšší dohled nad veškerým vyučováním, včetně náboženství, má stát. Církev řídila pouze vyučování náboženské, do výuky ostatních předmětů neměla právo zasahovat. V čele stálo ministerstvo kultu a vyučování, pro každou zemi byla zřízena zemská školní rada, v okresech a obcích okresní a místní školní rady. Pro obecné školství platil zákon z 14. 5. 1869, povinná školní docházka byla stanovena od 6 do 14 let.¹

Střední školy byly zřizovány jako státní, zemské (reálky), církevní nebo soukromé. V době nepříznivé pro vznik českých škol, v letech 1868 – 1882, byly české střední školy často zakládány městy na jejich náklad a pak časem získávaly postátněním právo veřejnosti.

Existovaly dva typy středních škol: g y m n á z i a (pro přehlednost je označme klasická) – osmileté školy, které podléhaly říšskému zákonodárství, a r e á l k y (do r. 1868 šestileté, pak sedmileté), jež byly řízeny zemskými zákony (tím docházelo k rozdílným učebním plánům zejména při výuce jazyků). Reálky se utvářely jako samostatný typ školy nejvíce od r. 1869, kdy úkoly nižších reálků (příprava na praktický život) byly nahrazeny zřízenými měšťanskými školami.

Od 60. let se objevují tendence, v rámci možností dovolených *Nástinem organizace gymnázií a reálků v Rakousku* z roku 1849, reformovat tyto dva

základní typy středních škol vzájemným propojováním. Snahou bylo zamezit nutné předčasné specializaci, kdy v deseti letech bylo třeba se rozhodnout pro jeden z typů střední školy. Pokud se posléze zjistilo, že volba nebyla šťastná, nebyl přestup na druhý typ možný. Obdobné problémy nastaly, když v místě byl dostupný jen jeden typ školy.

Václav Svoboda a Josef Weber předložili v 60. letech návrh na kombinovanou střední školu – obsahem byl společný čtyřletý reálně gymnazijní základ a další čtyři buď reálné nebo gymnazijní třídy. Návrh nebyl přijat.

Větší úspěch zaznamenala tzv. r e á l n á g y m n á z i a. Nejznámější je praktický pokus ředitele tábořského gymnázia Václava Křížka. Reálné gymnázium bylo zřízeno městem v roce 1862. Spojovalo v sobě osmileté (klasické) gymnázium a sedmitřídní reálku. Studenti měli společný základ v 1. a 2. ročníku, od 3. ročníku probíhala bifurkace (rozdvojení, rozvětvení) na *větev gymnazijní* (s klasickými jazyky latinou a řečtinou a s filosofickou propedeutikou, tj. logikou a psychologií) a na *větev reálnou* (bez klasických jazyků, s francouzštinou a odbornými přírodovědnými a technickými předměty). Společná výuka náboženství, češtiny, němčiny, zeměpisu, dějepisu, matematiky, přírodopisu a fyziky trvala až do 7. ročníku, 8. ročník byl určen jen pro gymnazisty. Škola získala právo veřejnosti a existovala do r. 1874, kdy pod tlakem ministerstva byla změněna na nižší reálné gymnázium (1. – 4. ročník), na které navázalo studium na vyšším gymnáziu nebo na vyšší reálce (5. – 8. ročník). Tábořský pokus přešel svou dobu – podobný typ byl uzákoněn r. 1908.

Jako kritika stávajících gymnázií se vedle těchto slučovacíh snah objevuje i protichůdný postoj, zejména v teoretické rovině: požadavek jednotné nižší, eventuálně jednotné osmitřídní střední školy (např. Otakar Hostinský).²

Ke stavu středního školství se vyjadřovaly koncem století četné osobnosti: např. Tomáš G. Masaryk nebyl pro jednotnou školu ani pro vyloučení klasických jazyků, chtěl zachovat gymnázia, ale vyučování latině od základů reformovat.³

Jméno jednoho z reformátorů⁴ bych chtěla připomenout s ohledem na místo konání konference – *dr. Oldřich Kramář* je s jičínským Lepařovým gymnáziem spjat jako jeho pedagog.⁵ Byl zastáncem jednotné školy a velkým kritikem rakouské střední školy jako celku. Nesouhlasí s přetěžováním žactva, převážně paměťovým vyučováním, nevhodným zkoušením a známkováním, se správou školství. Jeho názory jsou hodnoceny rozporně – jako převážně pokrokové či příliš radikální, tedy nereálné.⁶

Celkově je možno shrnout, že ve 2. polovině 19. století proběhly ve středním školství jen dílčí změny, snahy a diskuse však připravily podmínky pro reformu systému v roce 1908.⁷

II. Diskuse o reformě

K naléhavému problému úplné reformy středního školství přistoupila rakouská vláda vyhlášením *vídeňské lednové ankety* 21. – 25. 1. 1908 pod vedením ministra vyučování dr. Gustava Marcheta. (Anketu chápeme jako jednání nad předloženými návrhy formou referátů a koreferátů.) Otázky, v anketě položené, vycházely z dlouholetých diskusí o zastaralém obsahu výuky na gymnáziích. Myšlenka jednotné střední školy byla vládou odmítnuta již před anketou (schválení by vedlo k přetížení žactva nebo k povrchní výuce), takže bylo zapotřebí projednat, jakou podobu budou mít střední školy, jaké předměty se na nich budou vyučovat, jaká bude hodinová dotace a rozložení v jednotlivých ročnících. V okruzích byly položeny otázky o nových typech středních škol, o usnadnění maturitní zkoušky, o pravidlech přechodu žáků na další stupeň školy, o klasifikaci a zkoušení, o ponechání dvojstupňovitosti, o tělesné výchově.⁸

U nás se k problémům vídeňského jednání nejobsáhleji vyjádřil z organizací *Spolek českých profesorů* a z jednotlivců *František Drtina*.

Spolek vyhlásil ve *Věstníku českých profesorů* vlastní anketu v dubnu roku 1908. Z 1 984 zaslaných dotazníků se vrátilo 1 444. Účastníci odpovídali na 41, resp. 70 otázek. Požadavky, vyplývající z procentního vyhodnocení odpovědí, dokumentují zájem o změnu ve školství.⁹

Z celkového počtu asi 70 účastníků vídeňské ankety bylo sedm mužů zastupujících české země,¹⁰ z nich nejvýraznější a nezpochybnitelný odborník byl profesor pedagogiky na české univerzitě, dr. František Drtina.¹¹

Drtina do ankety účinně zasáhl jako přední český mluvčí. Své názory k reformě již před anketou rozsáhle publikoval. Studoval podrobně německé a francouzské školství a absolvoval řadu studijních cest. Zpočátku byl pro jednotnou školu, nebo jen rozšíření reálek na 8 let. Později uznal, že je možné jednotně vybudovat základ a vyšší třídy více rozlišit. Drtinovy názory lze shrnout v citátu: *Vyšší oddělení střední školy má poskytovat vzdělání, odrůzněné podle nadání a podle schopností jednotlivých žáků se zřetelem k budoucímu studijnímu oboru jejich na škole vysoké.*

Zasazoval se o zrovnoprávnění absolventů reálek a gymnázií, změnu učebních plánů, maturit a studia klasických jazyků, zavedení moderních jazyků a přírodních věd, větvení vyšších tříd na sekce. Měla vzniknout klasická oddělení s latinou a řečtinou, moderní bez řečtiny a s latinou, reálná bez latiny a řečtiny.

Drtinovy podnětné myšlenky o dívčím reformním školství byly realizovány ve střední škole tzv. valašskomeziříčského typu. Další z Drtinových požadav-

ků (neuskutečněný) se týkal zřízení šestiletých chlapeckých škol pro praktická povolání, které by organizačně odpovídaly dívčím lyceím.

Reforma rakouského školství měla podle Drtiny obsahovat také decentralizaci, aby každý národ mohl ovlivňovat své školství a jeho správu, či otevření zvláštního studijního oddělení (úřadu) na ministerstvu vyučování, kde by se shromažďovaly všechny reformní návrhy.¹²

III. Vlastní výsledky reformy

Podle nařízení ministerstva kultu a vyučování, vydaného dne 8. 8. 1908, byly stávající školy, tj. osmitřídni (klasická) gymnázia a sedmitřídni reálky, rozšířeny o nový typ – *osmitřídni reálné gymnázium* bez řečtiny, s latinou, s jedním moderním (živým) jazykem, většinou francouzštinou, a s rozšířenou výukou přírodovědných předmětů.¹³

Tato reálná gymnázia byla rozlišena podle typů, se vžitým označením A a B.¹⁴

Reálné gymnázium *typu A* je střední škola s latinou, bez řečtiny, s živým jazykem a *reálnými* předměty. Obsahově má blíže ke gymnáziu než k reálce, jsou zde shodné předměty s odlišnou dotací hodin. Stejně jsou osnovy pro náboženství, vyučovací jazyk, matematiku, kreslení, krasopis a tělocvik, latinu a filosofickou propedeutiku. Rozdíl jsou u výuky dějepisu a zeměpisu. Přírodopis je totožný jen na nižším stupni, na vyšším je rozšířen: vyučuje se botanika, zoologie, mineralogie, geologie. Chemie je samostatný předmět, fyzika je spojena s astronomií, učí se deskriptivní geometrie. Místo řečtiny nastupuje od 3. třídy francouzština.

Reálné gymnázium *typu B* (rovněž se užíval název *reformní reálné gymnázium*) lze stručně charakterizovat jako gymnázium s latinou až od 5. ročníku, bez řečtiny, s živým jazykem a menším rozsahem přírodovědných předmětů. Nižší stupeň je shodný s 1. – 4. ročníkem reálek, k němu jsou připojeny vyšší třídy reálně gymnaziálního typu, bez samostatné chemie a deskriptivy, s omezeným kreslením, s filosofickou propedeutikou a pozdější latinou. To vše umožnilo žákům do 4. ročníku přejít na reálku, nebo pokračovat na tomto gymnáziu a pak vstoupit na univerzitu. Byla tím dána nová možnost i absolventům měšťanské školy, kteří nemohli být přijati na gymnázium, ale ze 2. nebo 3. třídy měšťanky mohli přestoupit do 3. nebo 4. třídy – po přijímacích zkouškách, bez ztráty roku.

Za přednost tohoto typu bylo považováno, že oddaloval volbu povolání až po 14. roce věku, za nedostatek posunutí výuky latiny do vyšší třídy, což muselo být kompenzováno vyšším počtem hodin (7 – 8 hodin týdně).

Na našem území vznikly do r. 1918 pouze dvě tyto školy, obě s německým vyučovacím jazykem: ve Vrchlabí a v Bohumíně.¹⁵

Oba typy reálných gymnázií prošly do začátku první světové války rozdílným vývojem: školy typu A byly oblíbené a hojně se rozšířily, typ B se nevžil a jeho rozvoj nastal až v samostatném Československu.

Kromě reálných gymnázií byl povolen pokus o vytvoření reformní střední školy tzv. *děčínského typu*. Má řadu prvků společných s táborským pokusem ze 60. let minulého století. Postupným vývojem od r. 1908 do r. 1910 vznikla v Děčíně škola se společnou výukou v 1. a 2. ročníku, většinou společnou výukou ve 3. – 4. ročníku (gymnazisté se učili řečtinu, realisté francouzštinu), v 5. – 8. ročníku s částečně společnou výukou a s rozdělením na tři větve: gymnazijní, reálně gymnazijní (typ A) a reálnou. V našich zemích se tento typ realizoval na třech německých školách (kromě Děčína v Mostě a po r. 1918 v Českých Budějovicích).

Do reformy je zařazen ještě další, původní český typ střední školy: v roce 1910 byl upraven v rámci dívčího vzdělávání jiný typ reálně gymnazijní, tzv. *valašskomeziříčský*, podle škol ve Valašském Meziříčí, Brně a Pardubicích. (Podle autorů je také nazýván typ Drtinův – Wagnerův – Bezdíčkův.) V 7. a 8. ročníku probíhá diferencovaná výuka v oddělení klasickém (učí se více latiny a nový předmět kulturní dějiny řecké a římské) a v oddělení moderním (má více hodin pro přírodovědné předměty a úvod do deskriptivní geometrie). Typ nezískal vládní podporu – původně ani nebyl zamýšlen pro školy s právem veřejnosti – a školy se přeměnily časem v reálná gymnázia.

V rámci reformy 1908 – 1909 nebyly upraveny školy dívčího vzdělávání, *lycea*, jak se očekávalo. K tomu došlo až v roce 1912. Zůstal však počet šesti ročníků, ani obsah nebyl výrazněji upraven. Lycea byla zrušena r. 1922 a byla většinou změněna na reformně reálná gymnázia.

Reforma v roce 1908 neřešila problematiku klasických gymnázií a reálků. To bylo napraveno v roce 1909, když byly změny středních škol dovršeny úpravou osnov u obou škol.

Změny byly zavedeny od školního roku 1909/1910 do 1. až 5. třídy a pak postupně do r. 1913. Na *gymnázích* byly ubrány hodiny latině, němčina byla zavedena na českých ústavech v českých zemích jako relativně obligátní (povinná).¹⁶ Obliba klasických gymnázií ale výrazně klesala.

Reálky v českých zemích zůstaly sedmitřídní. Sbližení osnov s dalšími středními školami a chybějící ročník způsobily, že na reálkách se zvýšil počet hodin a zároveň pro přeplněnost osnov bylo nutno omezit počty hodin pro češtinu a francouzštinu.¹⁷

Narízeními ministerstva z let 1908 – 1910 byly upraveny a zjednodušeny maturitní zkoušky, klasifikace a zkoušení. Dříve se posuzovalo, zda má absolvent vědomosti pro vysokoškolská studia, nyní bylo cílem zhodnotit míru vzdělání získaného na střední škole. Obsáhlá písemná a ústní maturita byla zredukována, ale písemná maturita nebyla zrušena, jak bylo v anketě požadováno. Písemná zkouška se konala z českého jazyka, překladu z řečtiny a latiny s použitím slovníku (zrušen byl překlad z češtiny do latiny), na reálných gymnáziích se psalo místo řečtiny volné téma z živého jazyka. Byla zrušena písemná zkouška z matematiky, ústní zkouška byla ponechána. Obsah dalších ústních maturit byl stanoven typem školy.

Podle tehdejšího všeobecného odborného mínění se nešťastně změnila formulace na maturitních vysvědčeních: nebyly uvedeny známky, abiturient byl prohlášen za dospělého s vyznamenáním, všemi hlasy nebo většinou hlasů. Maturitu mohl tedy získat i ten, kdo neprospěl v jednom předmětu. Objevily se názory, že je třeba maturitu buď zpřisnit, nebo zrušit.

Narízení z 20. 3. 1909 v zásadě zrovnoprávnilo maturity na gymnáziích, reálkách, reálných gymnáziích, reformních reálných gymnáziích a reálných gymnáziích děčinského typu, a tím umožnilo všem maturantům vstup na vysoké školy, někde však s doplňujícími zkouškami před počátkem nebo během studií.¹⁸

Absolventi gymnázií mohli studovat na všech univerzitních fakultách a vysokých školách, na techniku dělali zkoušku z deskriptivní geometrie a kreslení. Absolventi reálných gymnázií, pokud chtěli studovat klasické jazyky, filosofii a historii, skládali během studia zkoušku z řečtiny, absolventi typu B navíc zkoušku z deskriptivní geometrie na techniku. Pokud chtěli absolventi reálek studovat na univerzitě, mohli až po roce (dorovnával se osmý rok) absolvovat zkoušku z latiny, řečtiny a filosofické propedeutiky.

Z toho vyplývá, že i přes sblíživí reformu středních škol její určité typy umožňovaly snazší studium na vysoké škole: klasická gymnázia byla vhodná pro uchazeče o teologii, klasickou filologii, filosofii, eventuálně historii; reálná gymnázia byla nejvhodnější pro ostatní obory filosofické fakulty, práva a lékařství; reálka byla určena pro techniku.

Z výše uvedených faktů o jednodušším přístupu na vysoké školy a modernizované skladbě vyučovacích předmětů, která více respektovala potřeby tehdejšího *studijního a pracovního trhu*, je pochopitelný a zdůvodnitelný nárůst obliby a poptávka po reálných gymnáziích, která často vznikala z původních klasických gymnázií.¹⁹

Závěrem je možné konstatovat, že středoškolská reforma roku 1908 s následnými úpravami do roku 1910 byla výrazným zlomem, i když zdaleka

nevyužila všechny podněty z ankety. Změny měly zásadní vliv na rozvoj středního školství, obliba a rozmach reálných gymnázií vedly ke zvýšenému počtu studující mládeže. Střední školství bylo stále podrobováno kritice z národnostních pohnutek – zřizování českých škol bylo obtížnější než vznik škol německých. Střední škola dala studentům základ všeobecného vzdělání a zrovnoprávnila je při vstupu na vysoké školy.

Rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československé republiky začal pak novou etapu rozvoje školství včetně středního – počínaje novými požadavky na obsah vzdělávání v národním duchu.

Poznámky

- 1 Základní literatura k prohloubení znalostí k tématu a zároveň výchozí literatura pro tento text: KÁDNER, Otakar: *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl 1. Praha 1929, 549 s. KÁDNER, Otakar: *Dějiny pedagogiky*. Díl 3., sv. 3. Praha 1923, 268 s. VESELÁ, Zdenka: *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno 1992, 147 s.
- 2 Viz KÁDNER, Otakar: *Dějiny pedagogiky*. Díl 3., sv. 3, s. 203-206.
- 3 Tamtéž, s. 188-195.
- 4 Svě názory na celkový stav školství podali rovněž: ŠELEPA, František: *Základní otázky reformy středoškolské*. Brno 1926 (2. vydání). WAGNER, Oktavian: *K reformě dívčího vzdělávání*. Praha 1908. *Z oboru školství*. Zábřeh 1912.
- 5 Oldřich Kramář (1848 Vysoké nad Jizerou – 21. 4. 1924 Praha) studoval na reálce v Liberci a absolvoval pražskou univerzitu. Zabýval se filosofií, matematikou, přírodními vědami a srovnávacím jazykozpytem. Po složení učitelské zkoušky z klasické filologie byl v letech 1871 – 1878 profesorem reálné gymnázia v Přerově. (Ve výroční zprávě z roku 1874 je vytištěn jeho odborný text z řecké etymologie.) Ve školním roce 1878/79 mu bylo uděleno učitelské místo na akademickém gymnáziu v Praze, které si v roce 1883 vyměnil s profesorem Antonínem Truhlářem do Jičína na gymnázium. Zde působil do roku 1895, kdy pro churavost odešel do výslužby. Byl všestranně nadaný, vědecký typ. Publikoval v němčině, do češtiny byly jeho práce přeloženy v publikacích *Úvahy o střední škole* (Praha 1902); *O výchově a učitelstvu* (Praha 1904).
- 6 V *Návrhu zákona o střední škole* z konce 20. let s podtitulem *Elaborát pracovní komise při poradním sboru pro školskou reformu, zřízeném při ministerstvu školství a národní osvěty* (Praha b. r., s. 14) je O. Kramář uveden jako ten, jehož názory se v mnohém směru blížily k modernímu pojmání úkolu školy vůbec. Kriticky se jeho myšlenkami zabývá KÁDNER, Otakar: *Dějiny pedagogiky*. Díl 3., sv. 3, s. 206-212.
- 7 Typy středních škol v českých zemích těsně před reformou byly následující: (klasická) gymnázia, realky (a nepočtená reálná gymnázia tábořského typu, již změněná), lycea (dívčí školy se šesti ročníky, které poskytovaly všeobecné vzdělání a připravovaly na samostatné povolání; byly zřizovány od r. 1900 jako nestátní, ukončené maturitou). Vedle toho existovala řada odborných škol bez maturity – průmyslové, obchodní, hospodářské, dívčí odborné, umělecké, vojenské atd.). Počet českých středních škol byl nejméně 23 z neněmeckých národů v Rakousko-Uhersku, ale méně příznivý než počet škol německých. V roce 1918 připadalo na 23 % českého obyvatelstva 23 % českých středních škol v monarchii, na 36 % německého obyvatelstva 50 % německých středních škol. Organizace středních škol byla jedním z diskutovaných problémů, dalším výrazně souvisejícím byla reforma učitelského vzdělávání.
- 8 Podrobný rozbor, informací o jednotlivých otázkách a připomínky všech účastníků ankety podala publikace *Vládní anketa o reformě střední školy*. Uspořádal Josef ŠLEGR. Praha 1908, 70 s. Viz též: ŠAFRÁNEK, Jan: *Vídeňská anketa o reformě středoškolské, její výsledky a nový typ střední školy*. Osvěta, 39, 1909, s. 327-336, 410-421. BÍLÝ, František: *Paběrky ze středoškolské ankety vídeňské*. In: *Věstník českých profesorů*, 15, 1907/1908, s. 290-312.
- 9 Požadavky českého profesorstva, vyšlé z ankety, jsou shrnuty: *Věstník českých profesorů*, 15, 1907/1908, s. 364-368, 375-380, 521-526.
- 10 Dále se zúčastnili vládní radové a ředitelé reállek František Bílý, Václav Jeřábek a Václav Starý, zemský inspektor Eduard Kastner, zástupce obchodní a živnostenské komory dr. Jan Matys a dvorní rada Vincenc Strouhal, pražský univerzitní profesor.

- ¹¹ Viz KÁDNER, Otakar: *Dějiny pedagogiky*. Díl 3., sv. 3, s. 195-203.
- ¹² Viz DRTINA, František: *Reforma školství. Soubor statí*. Praha 1931, citát ze s. 475.
- ¹³ Význam starého sousloví reálné gymnázium zde získal odlišný obsah. Reálná gymnázia tábořského, děčínského a valašskomeziříčského typu jsou založena na společné výuce *realistů a gymnazistů*, nová reálná gymnázia praktikují výuku kombinací předmětů těchto dvou škol. Reforma byla provedena podle německých vzorů – v Německu existovala již před r. 1908 řada typů reálných gymnázií, jako nejbližší je jmenován typ frankfurtský.
- ¹⁴ V publikaci Františka DRTINY *Reforma středškolská z českého hlediska* (Praha 1909, 67 s.) je otištěno celé nařízení ministra kultu a vyučování ze dne 8. 8. 1908, č. 34180, o zřízení osmitřídních reálných a reálných reformních gymnázií. Totéž vycházelo na pokračování v 16. ročníku *Věstníku českých profesorů* ve školním roce 1908/1909.
Též: HULÍK, Vojtěch: *Naše nová reálná gymnasia*. In: *Věstník českých profesorů*, 16, 1908/1909, s. 1-10 (s přehlednými srovnávacími tabulkami).
- ¹⁵ V původním záměru se nepočítalo s masovým rozšířením tohoto typu; měl vznikat v místech, kde již existovala reálka, aby realisté po přestupu mohli získat gymnaziální vědomosti.
- ¹⁶ Na německých ústavech v českých zemích ale čeština povinná nebyla, taková snaha se objevila až před 1. světovou válkou. Vyučování zemských a klasických jazyků narostlo v některých zemích Rakousko-Uherska do kritizovaných rozměrů – např. v Dalmácii bylo pět povinných jazyků: srbochrvátština, italština, němčina, latina a řečtina.
- ¹⁷ Např. v českých reálkách na Moravě se učila z cizích jazyků němčina a francouzština, v německých reálkách tamtéž francouzština a angličtina, to způsobovalo rozdíl v hodinách 231 na českých proti 213 na německých školách.
- ¹⁸ Podrobněji viz: HULÍK, Vojtěch: *Veškeré druhy našich středních škol a oprávněnost jejich absolventů*. Praha 1909, 46 s.
- ¹⁹ Největší byla změna výuky klasických jazyků – řečtině se učilo jen na gymnáziích, čtyři až pět hodin týdně. Počet týdenních hodin latiny na reálných gymnáziích byl nižší ve srovnání s gymnázií pouze v 1. a 2. ročníku o dvě hodiny (šest týdně oproti osmi), o jednu hodinu v 6. ročníku (pět oproti šesti), v jiných ročnicích shodný (pět až šest hodin). Osnovy latiny na reálkách byly však volnější.
Nabízí se srovnání s dotací hodin mateřského jazyka: čeština se vyučovala na reálných gymnáziích v 1. a 2. ročníku čtyři hodiny týdně, pak do 8. ročníku po třech hodinách, na gymnáziích tři hodiny týdně po celých osm let.
V letech 1909 – 1917 vzniklo v českých zemích 35 českých reálných gymnázií (s 9 457 žáky) a téměř se vyrovnalo 38 gymnáziím s 9 507 žáky. Viz tabulka: VESELÁ, Zdenka: c. d., s. 68.

Jarmila Klímová: *Die Mittelschulreform im Jahre 1908*

In die langfristige Diskussion über den veralteten Inhalt des Unterrichts an den Gymnasien trat die österreichische Regierung im Jahre 1908 mit der Verkündigung der Januarumfrage ein. Bei uns äußerte sich zu den Problemen der Wiener Verhandlung der Verein der tschechischen Professoren und von den Einzelnen František Drtina.

Das Ergebnis war die Verordnung des Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 8. 8. 1908, wodurch die bisherigen Schulen, d. h. achtjährige (klassische) Gymnasien und siebenjährige Realschulen, um die neuen achtjährigen Realgymnasien des Typs A und B erweitert wurden. In die Reform wurden auch die Schulen der sgn. Děčín- und Valašské Meziříč- Art eingegliedert, im Gegenteil betrafen die Veränderungen nicht die Lyzeen.

Die Mittelschulreform im Jahre 1908 mit nachfolgenden Regelungen bis zum Jahre 1910 war eine bedeutende Wende, welche sich dank Beliebtheit und Aufschwung der Realgymnasien in der erhöhten Zahl der studierenden Jugend widerspiegelte.